

MAT Á UMHVERFISÁHRIFUM

SAMKVÆMT LÖGUM NR. 63/1993

VEGNA BRÆÐRATUNGUVEGAR NR. 359 YFIR HVÍTÁ, MILLI HRUNAMANNAVEGAR OG BISKUPSTUNGNABRAUTAR

NIÐURSTÖÐUR FRUMATHUGUNAR OG ÚRSKURÐUR SKIPULAGSSTJÓRA RÍKISINS

1. INNGANGUR

Með vísun til 8. greinar laga nr. 63/1993 um mat á umhverfisáhrifum, var nýbygging vegar frá mótum Hrunamannavegar og vegar að Seli, um nýja brú á Hvítá, að núverandi Bræðratunguvegi um Pollengi, tilkynnt til frumathugunar hjá Skipulagi ríkisins, með bréfi dagsettu 12. desember 1994.

Framkvæmdaraðili: Vegagerðin.

Frumathugun: Framkvæmdin var tilkynnt til embættis skipulagsstjóra ríkisins þann 12. desember 1994 og auglýst opinberlega þann 16. desember 1994. Auglýsingin birtist í Lögbirtingablaðinu, Morgunblaðinu, Dagskránni og Sunnlenska fréttablaðinu. Frummatsskýrsla lá frammi til kynningar frá 16. desember 1994 til 23. janúar 1995 hjá Skipulagi ríkisins, á skrifstofu Hrunamannahrepps á Flúðum og Biskupstungnahrepps í Aratungu. Ein athugasemd barst á kynningartíma. Leitað var umsagnar fimm opinberra umsagnaraðila, Þjóðminjasafns, Hollustuverndar ríkisins, Náttúruverndarráðs, hreppsnefndar Hrunamannahrepps og hreppsnefndar Biskupstungnahrepps.

Gögn lögð fram við frumathugun:

1. **Frummatsskýrsla:** Mat á umhverfisáhrifum. Bræðratunguvegur nr. 359 um Hvítá, milli Hrunamannavegar og Biskupstungnabrautar. Vegagerðin, Selfossi desember 1994.

2. UMSAGNIR

Leitað var umsagnar **Hollustuverndar ríkisins** með bréfi dagsettu 12. desember 1994 og barst svar dagsett þann 3. janúar 1995. Þar segir:

„Á grundvelli þeirra takmörkuðu upplýsinga sem liggja fyrir telja Mengunarvarnir Hollustuverndar ríkisins líklegt að framkvæmdin sé þess eðlis að umhverfinu eigi ekki að stafa hætta frá loftmengun, vatnsmengun, hávaðamengun eða mengun frá úrgangi vegna hennar ef gætt er ákvæða mengunarvarnareglugerðar nr. 48/1994 ásamt síðari breytingum. Þó má benda á að vatnsból eru hvergi tilgreind í skýrslunni og því ekki hægt að meta hættu fyrir þau.

„Skýrslan“ er óviðunandi og veitir mjög takmarkaðar upplýsingar. Of langt mál er að gefa tæmandi lista um þau atriði sem á vantar en t.d. er ekki sett fram mat á hugsanlegum umhverfisáhrifum framkvæmdarinnar, ekkert er minnst á lífríki á eða í grennd við framkvæmdarstað og á vatnsból er ekki minnst, en slíkt er nauðsynlegt í hverri skýrslu.”

Umsögnin var send Vegagerðinni á Selfossi með bréfi þann 9. janúar 1995.

Leitað var umsagnar **Náttúruverndarráðs** með bréfi dagsettu 12. desember 1994 og barst umsögn dagsett 5. janúar 1995. Þar segir meðal annars:

„Á fundi Náttúruverndarráðs þann 21. desember sl., var tekið fyrir framanskráð erindi um umhverfisáhrif vegna fyrirhugaðra vegaf framkvæmda. Í skýrslu Vegagerðarinnar er ágætis lýsing á framkvæmd og ýmsum vegtæknilegum sjónarmiðum, en töluvert vantar uppá að upplýsingar um náttúru landsvæðisins s.s. gróðurfar og dýralíf séu nægjanlegar. Einnig hefði verið upplýsandi að sjá hvernig fyrirhuguð brú yfir Hvítá líti út frá mismunandi sjónarhornum.

Náttúruverndarráð samþykkti á fundi sínum þann 21. desember, að gera ekki athugasemdir við að lagður verði vegur frá Hrunamannavegi um nýja brú á Hvítá að núverandi Bræðratunguvegi um Pollengi, sbr. gögn Vegagerðarinnar frá desember 1994.

Lögð er á það áhersla að gerð verði ítarleg könnun á þeim efnisnámmum sem áætlað er að nýta og þær verði takmarkaðar að flatarmáli eins og kostur er. Einnig að haft verði samband við eftirlitsmann Náttúruverndarráðs ef að framkvæmdum kemur og að frágangur efnisnáma verði í samráði við hann."

Umsögnin var send Vegagerðinni á Selfossi með bréfi þann 6. janúar 1995.

Leitað var umsagnar **hreppsnefndar Biskupstungnahrepps** með bréfi dagsettu 12. desember 1994 og barst svohljóðandi umsögn dagsett 2. febrúar 1995:

„Hreppsnefnd Biskupstungnahrepps hefur fjallað um frummat á umhverfisáhrifum fyrirhugaðrar lagningar Bræðratunguvegar frá Hrunamannavegi um nýja brú á Hvítá að núverandi Bræðratunguvegi um Pollengi.

Matið hefur legið frammi á skrifstofu hreppsins frá 16. desember 1994 til og með 23. janúar 1995.

Engar athugasemdir hafa borist og hreppsnefnd gerir engar athugasemdir og samþykkir fyrirhugaða veglínu."

Umsögnin var send Vegagerðinni á Selfossi með símbréfi þann 3. febrúar 1995.

Leitað var umsagnar **hreppsnefndar Hrunamannahrepps** með bréfi dagsettu 12. desember 1994 og barst svohljóðandi umsögn dagsett 2. febrúar 1995:

„Hreppsnefnd Hrunamannahrepps hefur rætt framkomið mat á umhverfisáhrifum Bræðratunguvegar nr. 359 um Hvítá, milli Hrunamannavegar og Biskupstungnabrautar.

Hreppsnefnd gerði ekki bókun um matið en vísar til bókunar frá 19. október 1994 og var send Skipulagsstjórn í bréfi dags 20.10.1994."

Í bréfi sveitarstjórnar Hrunamannahrepps til Skipulagsstjórnar ríkisins dagsettu 20. október 1994 er greint frá svohljóðandi bókun sveitarstjórnarinnar 19. október 1994:

„Hreppsnefnd Hrunamannahrepps ítrekar fyrri tilmæli til Vegagerðar ríkisins um að vegurinn verði lagður sem næst mörkum milli Borgaráss og Högnastaða. Þó ekki hafi verið farið að þeim tilmælum óskar hreppsnefnd eftir heimild skipulagsstjórnar til þess að auglýsa hana samkvæmt 17. og 18. gr. skipulagslaga."

Umsögnin var send Vegagerðinni á Selfossi með símbréfi þann 3. febrúar 1995.

Leitað var umsagnar **Þjóðminjasafns Íslands** með bréfi dagsettu 12. desember 1994 og barst umsögn dagsett þann 3. janúar 1995. Þar segir meðal annars:

„Fornleifadeild Þjóðminjasafns Íslands mælir með því að fornleifafræðingar geri vettvangsrannsókn á vegstæðinu öllu. Ganga verður úr skugga um staðsetningu rústa miðað við framkvæmdir.

Árið 1985-1986 gerði Bryndís Róbertsdóttir jarðfræðingur fornleifaskráningu í Biskupstungnahreppi. Samkvæmt könnunum hennar eru mjög margar fornleifar í landi Bræðratungu. Svæðið austan Hvítár hefur hins vegar ekki verið kannað.

Ástæða er til að skoða þá eyri, sem talað er um vestan Hvítár (bls. 4) [innskot Skipulags ríkisins, í matsskýrslu], og þar sem malarnám er áætlað. Eyrin, eða öllu heldur eyjan sem í okkar gögnum ber nafnið Ísabakkaeyja, er gengt hinum merku víkingaaldarrústum í Hvítárholti, sem rannsakaðar voru í byrjun 7. áratugarins af Þór Magnússyni. Í eyjunni er að minnsta kosti ein rúst.

Fornleifadeild mælir með því að Ragnheiður Traustadóttir fornleifafræðingur hafi umsjón með vettvangsrannsókninni. Slík rannsókn gæti farið fram þegar jörð er orðin auð."

Umsögnin var send Vegagerðinni á Selfossi með bréfi þann 5. janúar 1995.

Allar umsagnir liggja frammi hjá Skipulagi ríkisins þar til kærufrestur er liðinn.

3. ATHUGASEMDIR

Ein athugasemd barst á kynningartímanum.

Í athugasemd frá **Jóni Hermannssyni**, dagsettri 16. janúar 1995 segir meðal annars.

„Nú hefur Skipulag ríkisins auglýst eftir athugasemdum, vegna fyrirhugaðs Bræðratunguvegar nr. 359 um Hvítá.

Þar sem vegurinn mun fara yfir Vörðuásinn í Högnastaðalandi eru nokkrar líkur á að séu fornminjar. Nánar tiltekið bæjarrústir frá fyrstu öldum Íslandsbyggðar.

Þessi grunur minn byggist á athugunum Guðmundar Jónssonar frá Kópsvatni, en hann er nú látinn.

Hann sagði mér, nokkru áður en hann dó, að hann teldi að fornbylísrustir væru í Vörðuási og taldi að líklegast væru þær, þar sem gömul fjárhústóft frá Högnastöðum væri. En þar mun væntanlegur vegur liggja.

Guðmundur byggði það meðal annars á því, að í Jarðarbók Árna Magnússonar og Páls Vídalín segir um Högnastaði, að þeir „væru í fyrstu hjáleiga frá Gröf, en væru þó langtum eldra býli“. Hann taldi að bærinn hefði fyrst verið í Vörðuási, en verið fluttur og þá orðið að hjáleigu frá Gröf.

Guðmundur Jónsson frá Kópsvatni var mjög athugull fræðimaður. Hann fann rústir fornbylís á Hvítárholti mjög merkilegar og vann við uppgröft á þeim, með fornleifafræðingum í fimm sumur 1963 til 1967.

Ég fer fram á það við Skipulag ríkisins, að frestað verði afgreiðslu málsins, þar til athugun sérfróðra hafi farið fram.“

Athugasemdin var send Vegagerðinni á Selfossi með bréfi dagsettu 24. janúar 1995.

Athugasemdin liggur frammi hjá Skipulagi ríkisins þar til kærufrestur er liðinn.

4. NIÐURSTÖÐUR FRUMATHUGUNAR

Markmið framkvæmdarinnar

Markmið framkvæmdarinnar er að bæta tengingu Hreppa og Biskupstungna, stytta leiðina milli þjónustusvæðanna Flúða og Reykhólts, létta umferð af gamalli og þröngri brú á Hvítá við Brúarhlöð og bæta vetrarsamgöngur á milli sveitarfélaganna. Vegurinn getur styrkt atvinnulíf og ferðaþjónustu í byggðarlaginu.

Lýsing á framkvæmd

Um er að ræða lagningu nýs vegar frá Hrunamannavegi við Flúðir stystu leið að Hvítá, þar sem byggð verður ný brú og áfram milli Ásakots og Galtalækjar að núverandi Bræðratunguvegi um Pollengi.

Frá Flúðum og að Hvítá er farið um mó- og mýrlendi sem að hluta er framræst. Á þeirri leið er farið í gegnum Vörðuás og er dýpt skeringar áætluð um 5 m. Það ræðst af efnisþörf við framkvæmdina því gert er ráð fyrir námusvæði í ásnum beggja vegna vegarins, allt að 70-80 m til hvorrar handar frá miðlínu hans. Brúarlengd er áætluð um 300 m, í 8-9 m hæð yfir farvegi árinna með um 7-8 m háum vegfyllingum, 170 m langri að sunnanverðu og 50 m að norðanverðu. Þá verða einnig varnargarðar við báða brúarenda að ofanverðu. Norðan árinna er vegarstæðið að mestu yfir tún og nokkur skering verður þar sem farið er upp á Ás sunnan Galtalækjar. Námur eru fyrirhugaðar við vegamót Hrunamannavegar, í Vörðuási, á Ísabakkaeyju í Hvítá neðan brúarstæðis og austan við býlið Galtalæk.

Umhverfisáhrif

Að mati Hollustuverndar ríkisins vantar upplýsingar í frummatsskýrslu um hvort vatnsból eru á áhrifasvæði framkvæmdarinnar og þá hvar.

Náttúruverndarráð bendir á að töluvert vanti uppá að upplýsingar um náttúru landsvæðisins svo sem gróðurfar og dýralíf séu nægjanlegar en fellst þrátt fyrir það á að framkvæmdin verði heimiluð. Ráðið

bendir á að upplýsandi væri að sjá hvernig fyrirhuguð brú muni líta út undir ýmsum sjónarhornum. Ítarlega könnun þurfi að gera á fyrirhuguðum efnisnáámum og stefnt að því að takmarka þær að flatarmáli eins og kostur er.

Hvað varðar fornleifar þá bendir Jón Hermannsson á að hugsanlega séu merkar fornleifar á Vörðuási sem kanna þurfi áður en framkvæmd sé heimiluð. Þjóðminjasafn Íslands vekur athygli á að mjög margar fornleifar séu skráðar í landi Bræðratungu. Þá sé einnig að minnsta kosti ein rúst í Ísabakkaeyju, þar sem malarnám er fyrirhugað. Þjóðminjasafnið leggur til að fornleifafræðingur kanni allt vegarstæðið, ásamt fyrirhuguðum námasvæðum. Þannig megi ganga úr skugga um staðsetningu rústa áður en framkvæmdir hefjast.

Niðurstaða skipulagsstjóra ríkisins

Niðurstaða skipulagsstjóra ríkisins er sú að fallist er á framkvæmd með þeim skilyrðum að:

1. Endanleg staðsetning og stærð efnistökuastaða sé ákveðin að höfðu samráði við Náttúruverndarráð.
2. Kannað sé hvort vatnsból er að finna á áhrifasvæði framkvæmdarinnar.
3. Fornleifar séu kannaðar á því svæði sem framkvæmd mun raska (þar er átt við bæði vegarstæði og efnistökuastaði, sem ákveðnir verða í samráði við Náttúruverndarráð) og niðurstöður leiði í ljós að ekki sé að finna fornleifar í fyrirhuguðu vegarstæði eða á fyrirhuguðum efnistökuöðum.

Óheimilt er að hefja framkvæmdir fyrr en ofangreindum skilyrðum hefur verið fullnægt og gerð hefur verið grein fyrir niðurstöðum ofangreindra kannana til embættis skipulagsstjóra ríkisins.

5. SKIPULAG

Lagt er til að aðalskipulagi Hrunamannahrepps verði breytt samkvæmt 3. og 4. málsgrein 19. greinar skipulagslaga nr. 19/1964 með síðari breytingum.

Einnig þarf að ganga frá skipulagi Biskupstungnahrepps samkvæmt 2. málsgrein 5. greinar skipulagslaga.

6. ÚRSKURÐARORÐ

Með vísun til 8. greinar laga um mat á umhverfisáhrifum nr. 63/1993 hefur skipulagsstjóri ríkisins yfirfarið gögn þau sem fram voru lögð af hálfu framkvæmdaraðila við tilkynningu, ásamt umsögnum og athugasemd.

Fallist er á fyrirhugaða lagningu Bræðratunguvegar nr. 359 yfir Hvítá, milli Hrunamannavegar og Biskupstungnabrautar, eins og hún er kynnt í frummatsskýrslu Vegagerðarinnar, með þeim skilyrðum að:

1. Endanleg staðsetning og stærð efnistökuastaða verði ákveðin að höfðu samráði við Náttúruverndarráð.
2. Kannað verði hvort vatnsból er að finna á áhrifasvæði framkvæmdarinnar.
3. Fornleifar verði kannaðar á því svæði sem framkvæmd mun raska (þar er átt við bæði vegarstæði og efnistökuastaði, sem ákveðnir verða í samráði við Náttúruverndarráð) og niðurstöður leiði í ljós að ekki sé að finna fornleifar í fyrirhuguðu vegarstæði eða á fyrirhuguðum efnistökuastaðum.

Óheimilt er að hefja framkvæmdir fyrr en ofangreindum skilyrðum hefur verið fullnægt og gerð hefur verið grein fyrir niðurstöðum ofangreindra kannana til embættis skipulagsstjóra ríkisins.

7. KÆRUFRESTUR

Úrskurð þennan má kæra til umhverfisráðherra og rennur kærufrestur út þann 14. mars 1995.

Reykjavík 13. febrúar 1995.

Stefán Thors

Skipulagsstjóri ríkisins